

بررسی نقش گردشگری در توانمندسازی زنان روستایی با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی (مطالعه موردی: زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت)

خالد علی پور^۱، زهرا ملاوانی^۲
Khaled.alipour@gmail.com

چکیده

امروزه گردشگری نقش مهمی در توسعه اجتماعی- اقتصادی روستاها دارد و می‌تواند در استقلال اقتصادی، توانمند کردن زنان روستایی و خلق فرصت‌های شغلی جدید نقش مهمی ایفا کند. زنان به‌عنوان نیمی از جمعیت انسانی، نه‌تنها موضوع و هدف هر برنامه توسعه‌ای، بلکه به‌عنوان عامل پیشبرد اهداف توسعه اقتصادی و اجتماعی جامعه روستایی محسوب می‌شوند. یکی از راه‌های توسعه توانمندسازی زنان روستایی، گردشگری روستایی است که می‌تواند فرصت‌های متنوع برای توانمندسازی زنان روستایی فراهم کند. در واقع، توانمندسازی زنان روستایی، تلاش برای ارتقاء سطح اجتماعی و فرهنگی آنان است. ماهیت تحقیق حاضر، کاربردی و روش انجام پژوهش، توصیفی- تحلیلی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق، شامل زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت هستند. نمونه آماری، با استفاده از فرمول کوکران به تعداد ۱۸۸ نفر، تعیین و برای انتخاب نمونه‌های آماری از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد. داده‌ها با استفاده از پرسش‌نامه محقق‌ساخته جمع‌آوری شد. تهیه داده‌های مورد نیاز این تحقیق مبتنی بر روش میدانی و جمع‌آوری آن از طریق پرسش‌نامه صورت گرفته است. تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده نیز از طریق بسته نرم‌افزاری Spss صورت پذیرفته است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان می‌دهد که بین توسعه گردشگری روستایی و میزان توانمندسازی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت به لحاظ مؤلفه‌های اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد.

کلیدواژه‌ها: گردشگری روستایی، توانمندسازی، زنان روستایی، شهرستان سردشت.

۱دانش آموخته دکترای جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی دانشگاه تبریز
۲کارشناس ارشد جغرافیا و برنامه‌ریزی توریسم دانشگاه آزاد اسلامی واحد نجف‌آباد.

۱- مقدمه و بیان مسئله

توسعه پایدار روستایی، یکی از معیارهای اصلی توسعه یافتگی جوامع در سال‌های اخیر، به دنبال ارائه شیوه‌های مناسب زندگی از طریق حفظ و تقویت قابلیت‌های طبیعی و انسانی و همچنین کاهش محدودیت‌ها در سطح روستاهاست (حجازی زاده و همکاران، ۱۳۹۲: ۵۲). توسعه زمانی موفق و پایدار است که همه اقشار، به ویژه گروه‌هایی که قدرت تأثیرگذاری کمتری دارند، در تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی مشارکت داشته باشند. مشارکت زنان، نه تنها گامی برای رسیدن به اهداف توسعه گردشگری است؛ بلکه منجر به توانمندسازی آن‌ها نیز می‌شود. گردشگری در سال‌های اخیر تأثیر زیادی بر وضعیت اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان داشته است. ایجاد اشتغال، ارزآوری، تعادل منطقه‌ای، کمک به صلح جهانی، کمک به سرمایه‌گذاری در میراث فرهنگی، کمک به بهسازی محیط و زیستگاه‌های حیات وحش، توسعه نواحی روستایی دارای جاذبه‌های گردشگری و جلوگیری از برون‌کوچی جمعیت و مانند آن، از جمله مزایای این صنعت بوده است (صدر موسوی و کهنمویی، ۱۳۸۳: ۹۲). در روستاها تعداد زیادی از عوامل انسانی مولد، منابع طبیعی و اقتصادی وجود دارند که می‌توانند در پیشرفت جامعه نقش مهمی ایفا کنند. رسیدن به توسعه‌ای برابر و پایدار در جامعه، بدون در نظر داشتن زنان روستایی، امری دست‌نیافتنی است. امروزه گردشگری روستایی یکی از فعالیت‌هایی است که به دلیل تنوع در مشاغل، می‌تواند زمینه اشتغال و توانمندسازی زنان روستایی را فراهم کند. آن‌ها به راحتی می‌توانند در کنار فعالیت‌های روزمره خانگی خود، به فعالیت در زمینه گردشگری بپردازند. در این شاخه از صنعت گردشگری پتانسیل‌های فراوانی برای توانمندسازی زنان در جوامع روستایی و احیای شخصیت و هویت آن‌ها وجود دارد (ایمنی قشلاق و همکاران، ۱۳۹۱: ۲۱۷). بررسی‌ها نشان می‌دهد که با افزایش تنوع اقتصادی در روستاها، پایداری اقتصادی افزایش می‌یابد؛ به گونه‌ای که میزان پایداری اقتصادی در سکونتگاه‌هایی که از تنوع شغلی بیشتری برخوردار بوده‌اند، به مراتب بیشتر از بقیه سکونتگاه‌هاست (ریاحی، ۱۳۹۳: ۱۲۵)؛ بنابراین، جست‌وجوی راهکارهای تنوع بخشی سکونتگاه‌های روستایی به عنوان یک ضرورت به شمار می‌آید. در روستاهای ایران به علت تنوع شرایط محیطی و فرهنگی قابلیت‌های زیادی در زمینه گردشگری ایجاد شده است که این امر در تنوع بخشی اقتصادی روستاها نقش مهمی دارد. مهم‌ترین مسئله‌ای که در این پژوهش با آن روبه‌رو هستیم، این است که با توجه به قابلیت‌های گردشگری موجود در منطقه مورد مطالعه چگونه می‌توان از قابلیت‌های زنان روستایی در جهت خودکفایی آنان گام برداشت. جامعه مورد مطالعه، یعنی زنان روستایی دارای قابلیت‌های بالقوه در زمینه‌های مختلف هستند. مسلماً آن‌ها اطلاعات بسیار زیادی از جامعه خود دارند و به مسائل، مشکلات، نیازها و راه‌حل‌های آن‌ها و قوف بیشتری دارند، منتهی در شرایط اجتماعی اقتصادی و فرهنگی، غالب روابط به گونه‌ای رقم خورده که آن‌ها در ارتباط با برنامه‌ها، پروژه‌ها و ... خود را منفعل می‌دانند. اغلب برنامه‌ها، طراحی پروژه‌ها و ... بدون حضور آن‌ها صورت می‌گیرد و اطلاعات بدون مشارکت آن‌ها تجزیه و تحلیل می‌شود. مسائل و مشکلات و حتی راه‌حل آن‌ها به صورتی از بالا به پایین صورت می‌گیرد (مقصودی و رحیمی، ۱۳۸۷: ۹۲). سازمان جهانی گردشگری (WTO) درهای گشوده گردشگری به روی زنان

را به عنوان موضوع سالروز گردشگری ۲۰۰۷ برگزید (UNWTO, ۲۰۰۷). سؤالی که ممکن است در ذهن همگان خطور کند، این است که آیا گردشگری نیز دره‌های را به روی زنان خواهد گشود. اهداف هزارساله توسعه، بر مبارزه با فقر و گرسنگی در جهان تأکید داشته است. اکثر کشورهای در حال توسعه، به خصوص مناطق حاشیه‌ای، گردشگری را محرکی برای توسعه اقتصاد می‌دانند. این مناطق حاشیه‌ای به دلیل نبود گزینه‌ای دیگر برای تأمین مخارج زندگی، تحت تسلط زنان قرار گرفته‌اند؛ بنابراین گردشگری نیز دره‌های را به روی زنان گشوده است. امروزه زنان به عنوان نیمی از جامعه که در فرهنگ‌سازی نقش عمده‌ای دارند، مورد توجه ویژه قرار گرفته‌اند و لازم است جهت نیل به توسعه پایدار به بروز و ظهور قابلیت‌های آنان توجه خاص مبذول شود (World Bank, ۲۰۰۴). توانمندسازی فرآیندی است که طی آن زنان از خواسته‌های درونی خود آگاه می‌شوند، جرأت دستیابی به هدف را در خود تقویت می‌کنند و از توانایی لازم برای عملی کردن خواسته‌های خود برخوردار می‌شوند. نظریه‌های توانمندسازی خواستار قدرت دادن به زنان نه به معنای برتری یک فرد بر فرد دیگر، بلکه به معنای افزایش توان آن‌ها برای اتکا به خود و گسترش حق انتخاب در زندگی هستند (کتابی و همکاران، ۱۳۸۲: ۳). هدف تحقیق بررسی نقش گردشگری در توانمندسازی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی است.

۲- پیشینه تحقیق

امروزه، با توجه به دامنه تقاضا و نیازهای محیط روستایی، گردشگری روستایی رو به توسعه، روزبه‌روز بر اهمیت و جاذبه خاص آن افزوده می‌شود. در فرآیند برنامه‌ریزی منطقه‌ای، می‌توان گردشگری روستایی را ابزاری برای افزایش اشتغال محلی و بهبود کیفیت زندگی و در نتیجه، افزایش سطح رفاه اقتصادی و امکانات اجتماعی منطقه‌ای به حساب آورد (منشی‌زاده، ۱۳۸۴: ۶۶۱). امروزه گردشگری روستایی از مردمی‌ترین اشکال گردشگری محسوب می‌شود. جاذبه‌ها، امکانات و قابلیت‌های توسعه گردشگری در نواحی روستایی کشور ما بسیار متنوع و گسترده است، اما تاکنون این جاذبه‌ها چندان شناخته و معرفی نشده‌اند و بهره‌برداری لازم از آن‌ها به عمل نیامده است (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۸۵: ۲۰۱). کارشناسان صنعت گردشگری معتقدند که از نظر ظرفیت‌های گردشگری، ایران جزء ده کشور اول جهان به‌شمار می‌رود، در حالی که سهم ایران در صنعت گردشگری از درآمد بازارهای بین‌المللی بسیار اندک است. با اندکی تعمق، می‌توان به این حقیقت پی برد که صنعت گردشگری در ایران، چنان که باید و شاید، در افزایش درآمد و بهبود شرایط اقتصاد ملی و ناحیه‌ای موفق نبوده است (حیدری چیا، ۱۳۸۳: ۴). یکی از راه‌های توانمندسازی زنان روستایی، شناسایی موانع پیش روی آن‌ها و رفع این موانع است. موانع توانمندسازی را به سه دسته: موانع فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی تقسیم‌بندی کرده است و باورهای غلط اجتماعی مبنی بر مشارکت زنان در فعالیت‌ها، عدم آگاهی زنان ایرانی نسبت به حقوق شهروندی، بالاتر بودن نرخ بیسوادی زنان نسبت به مردان، پایین بودن درصد متخصصان در بین زنان را از مهم‌ترین موانع فرهنگی بر سر راه اشتغال زنان در ایران بیان کرده است.

خواجه شاهکویی و همکاران (۱۳۹۱) نقش گردشگری در توانمندسازی زنان روستایی را در روستای زیارت شهرستان گرگان بررسی کرده‌اند. این بررسی بیانگر آن است که نقش گردشگری روستایی در توانمندسازی اقتصادی زنان در رتبه اول اهمیت قرار دارد، به طوری که زنان با گسترش گردشگری در این روستا، از تنوع درآمد، ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، رفاه نسبی بهتر و رضایت بیشتر برخوردار شده‌اند.

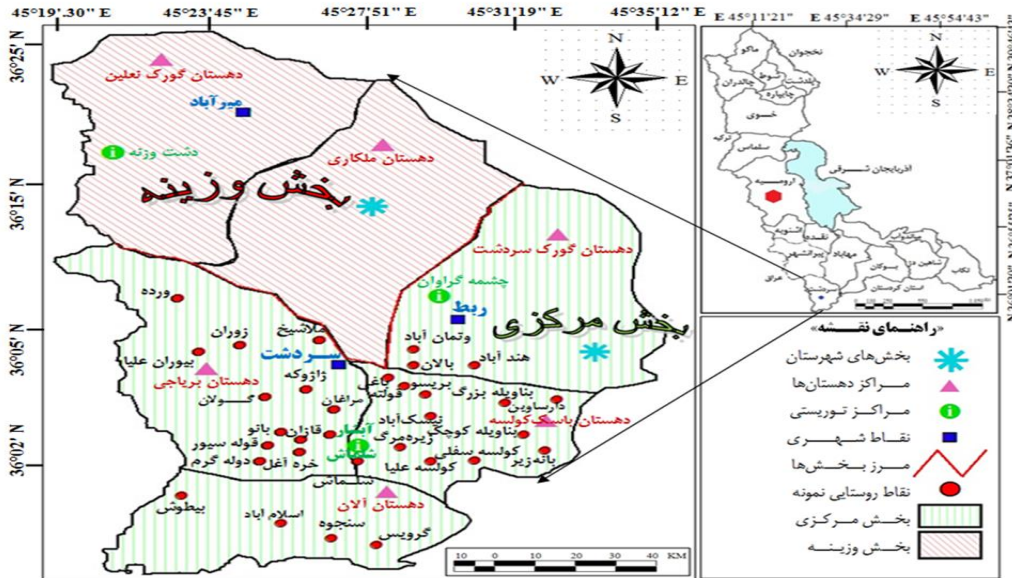
مهدویان، (۱۳۸۹) تحقیق دیگری با موضوع ارزیابی ظرفیت‌های گردشگری مناطق گردشگری شهرستان نیر استان اردبیل انجام داده است. نتایج حاصل از این تحقیق نشان‌دهنده این است که شهرستان نیر دارای بستر مناسبی برای توسعه گردشگری است.

مقصودی و رحیمی، (۱۳۸۷) پژوهشی را با عنوان «روش ارزیابی مشارکتی روستایی در چهار روستای منطقه اوان از استان قزوین» انجام داده‌اند. زنان در فرآیند این تحقیق، مشارکت فعال داشته‌اند. در این پژوهش، پس از شناخت جامعه محلی و بررسی مشکلات و نیازهای شان، جامعه محلی، جهت ارتقای کیفیت زندگی خود، راه‌حلهایی را پیشنهاد کرده‌اند.

۳- محدوده مورد مطالعه

شهرستان سردشت دارای موقعیت ۴۵ درجه و ۳۲ دقیقه طول شرقی از نصف‌النهار گرینویچ و ۳۶ درجه و ۹ دقیقه و ۱۵ ثانیه شمالی از عرض جغرافیایی است. این شهرستان با وسعتی بالغ بر ۱۴۱۱ کیلومتر در جنوب غربی استان آذربایجان غربی واقع شده است. ارتفاع شهرستان سردشت از سطح دریا ۱۷۸۹ متر است که از شمال غربی به شهرستان پیرانشهر، از جنوب به استان کردستان و عراق، از غرب به کشور عراق، از شمال شرقی به شهرستان مهاباد و از شرق به شهرستان بوکان منتهی می‌شود و ۹۶ کیلومتر با کشور عراق مرز مشترک دارد. بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ این شهرستان دارای ۱۱۸۸۴۹ نفر جمعیت است. از این تعداد ۵۷٪ در شهر و حدود ۴۳٪ آن در مناطق روستایی زندگی می‌کنند. سردشت مجموعاً دارای ۲۶۸ روستای دارای سکنه و بدون سکنه است (سرشماری عمومی نفوس و مسکن، ۱۳۹۵). شهرستان سردشت دارای دو بخش مرکزی و وزینه است (شکل ۱).

شکل ۱. نقشه موقعیت جغرافیایی شهر سردشت در کشور

۴- جاذبه‌های گردشگری شهرستان سردشت

۱- آبشار شلماش؛ ۲- تپه موصاصیر ربط؛ ۳- پل قلعه تاسیان؛ ۴- چشمه آب معدنی گراوان؛ ۵- گرمابه بیستون؛ ۶- مسجد جامع شهر سردشت؛ ۷- جنگل‌های سرسبز و چشمه‌های جوشان شهرستان سردشت؛ ۸- روستاهای ییلاقی و خوش آب‌وهوای بیوران، زوران، نستان، زمزیران، موسالان و ...

۵- روش‌شناسی تحقیق

محدوده مورد مطالعه این تحقیق، روستاهای بخش مرکزی شهرستان سردشت است. این بخش بر اساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن کشور در سال ۱۳۹۵ دارای ۸۶۵۹۰ نفر جمعیت است که از این تعداد ۴۴۰۳۰ نفر آن را مردان و ۴۲۵۶۰ نفر آن را زنان تشکیل می‌دهند. بخش مرکزی شهرستان سردشت سال‌هاست که به دلیل داشتن جاذبه‌های طبیعی فراوان، پذیرای گردشگران زیادی از نقاط مختلف است که با ورود خود به این شهرستان و تعامل با ساکنان محلی، زمینه رونق فعالیت‌های مرتبط با گردشگری را در این بخش فراهم نموده‌اند. رونق فعالیت‌های گردشگری در طی سال‌های اخیر در شهرستان گردشگر پذیر، اثرات مختلف اجتماعی - فرهنگی را بر جامعه محلی میزبان وارد کرده است که از جمله آن می‌توان به نقش گردشگری در توانمندسازی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت اشاره کرد. بر همین اساس، ماهیت این تحقیق کاربردی و روش انجام آن توصیفی و از نوع پیمایشی است. جامعه آماری این پژوهش را تمامی روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت تشکیل می‌دهند که به دلیل گستردگی حجم آن و برای دستیابی به نتایج بهتر فقط از زنان بالای ۲۰ سال استفاده شده که از طریق

فرمول کوکران تعداد ۱۸۸ نفر به عنوان حجم نمونه از این تعداد در نظر گرفته شده است. گردآوری داده‌های مورد نیاز این پژوهش با استفاده از روش اسنادی و میدانی تهیه شده که روش میدانی مبتنی بر ابزار پرسش‌نامه است. پایایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۸۷۸ محاسبه شده است که در حد مطلوبی مورد تأیید قرار گرفت. برای سنجش مفهوم اصلی تحقیق، یعنی توانمندسازی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی، این مفهوم کلی به ۱۰ بعد جزئی تقسیم شد و سپس برای سنجش هر بُعد، سؤالاتی طراحی و پس از تأیید اعتبار محتوایی سؤالات با رجوع به متخصصان (اعتبار صوری) و اطمینان از پایایی سؤالات با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ، ابزار سنجش در نمونه‌های اصلی تحقیق اجرا شد. مفهوم اصلی، بُعد فرعی و سؤالات سنجش توانمندسازی زنان روستایی با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی به شرح جدول زیر است (جدول ۱).

جدول (۱): مفهوم، ابعاد و مقدار آلفای متغیر وابسته تحقیق

آلفا	ابعاد	مفهوم
۷۴	اعتماد اجتماعی	نقش گردشگری در توانمندسازی زنان روستایی با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی
۷۱	تعلق مکانی	
۷۸	انسجام و همبستگی اجتماعی	
۷۵	برون‌گرایی و تعامل‌پذیری	
۶۷	مسئولیت‌پذیری اجتماعی	
۷۳	تعامل اجتماعی	
۸۲	مشارکت اجتماعی	
۶۹	تمایل به انجام فعالیت‌ها بیرون از خانه	
۷۲	تغییر شیوه زندگی	
۷۸	مهارت و دانش	

منبع: یافته‌های تحقیق

۶- تحلیل یافته‌ها

۶-۱- یافته‌های توصیفی

برای تعیین نقش گردشگری در توانمندسازی زنان روستایی با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی، تعداد ۱۰ بعد طراحی و سپس برای هر یک از ابعاد آن تعدادی گویه در قالب یک پرسش‌نامه تنظیم و مورد سؤال قرار گرفت. پاسخ‌های به‌دست آمده به شرح جدول زیر مورد مطالعه قرار گرفته است (جدول ۲).

جدول (۲): ارزیابی نسبی متغیرهای توانمندسازی زنان روستایی با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی

میانگین از پنج	ارزیابی نسبی								گویه‌های توانمندسازی زنان روستایی با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی
	خیلی زیاد		زیاد		کم		خیلی کم		
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۳/۴۳۶	۵۶/۴	۱۰/۶	۳۰/۹	۵۸	۱۲/۸	۲۴	-	-	اعتماد اجتماعی
۳/۴۴۶	۵۲/۱	۹۸	۴۳/۱	۸۱	۲/۱	۴	۲/۷	۵	تعلق مکانی
۳/۵۰۵	۵۰/۵	۹۵	۴۹/۵	۹۳	-	-	-	-	انسجام و همبستگی اجتماعی
۳/۲۸۷	۴۱	۷۷	۴۶/۸	۸۸	۱۲/۲	۲۳	-	-	برون‌گرایی
۳/۳۳۵	۴۲/۶	۸۲	۸۰	۹۳	۶/۹	۱۳	۱/۱	۲	مهارت و دانش اجتماعی
۲/۸۶۱	۲۲/۹	۴۳	۵۰/۵	۹۵	۱۶/۵	۳۱	۱۰/۱	۱۹	تعامل اجتماعی
۳/۲۱۲	۴۲/۶	۸۰	۹/۶	۱۸	۵/۹	۱۶	۵/۹	۱۱	مشارکت اجتماعی
۳/۱۹۶	۳۹/۴	۷۴	۴۳/۶	۸۲	۱۴/۴	۲۷	۲/۷	۵	تمایل به انجام فعالیت‌ها بیرون از خانه
۳/۳۶۷	۵۵/۹	۱۰۵	۲۶/۱	۴۹	۱۷	۳۲	۱/۱	۲	تغییر شیوه زندگی
۲/۸۰۳	۱۹/۱	۳۶	۴۷/۹	۹۰	۲۷/۱	۵۱	۵/۹	۱۱	مسئولیت‌پذیری اجتماعی

منبع: یافته‌های تحقیق

مقایسه میانگین‌های محاسبه شده نشان می‌دهد که به‌طور متوسط، پاسخ‌گویان، بیشترین نقش گردشگری در توانمندسازی زنان روستایی با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی را در انسجام و همبستگی با میانگین ۳/۵۰۵ از ۴ و کمترین نقش آن را در مسئولیت‌پذیری اجتماعی با میانگین ۲/۸۰۳ از ۴ دانسته‌اند. بررسی سایر مؤلفه‌ها، حاکی از آن است که انسجام و همبستگی اجتماعی، مهارت و دانش اجتماعی، تعلق مکانی و برون‌گرایی، از نقش‌های برجسته گردشگری در میان زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت است؛ درحالی‌که این نقش در خصوص تمایل به انجام فعالیت‌ها بیرون از خانه و تغییر شیوه زندگی در حد کمتری ارزیابی شده است.

۷- یافته‌های تحلیلی (تحلیل داده‌ها)

برای تحلیل داده‌ها و آزمون فرضیه‌های تحقیق از روش‌های آمار استنباطی به تناسب سطح سنجش متغیرها استفاده شده است. برای تحلیل میزان توانمندی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی، متغیرهای گروه سنی، سطح تحصیلات، وضعیت استمرار شغل (دائمی یا فصلی بودن شغل) و وضعیت تأهل زنان مورد توجه قرار گرفت که نتایج یافته‌های آن به شرح زیر است:

۷-۱- گروه سنی

برای سنجش رابطه بین سن زنان روستایی با میزان توانمندی آنان در بُعد اجتماعی، از تکنیک ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. نتیجه آزمون به شرح زیر است (جدول ۳).

جدول (۳): رابطه بین سن و میزان توانمندی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی

متغیر مستقل	شاخص آزمون‌های آماری	توانمندی اجتماعی
سن	ضریب همبستگی	-۰/۴۷۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۰
	تعداد مشاهدات	۱۸۸

منبع: یافته‌های پژوهش

همچنان‌که ملاحظه می‌شود، بین سن زنان روستایی با توانمندی آنان در بُعد اجتماعی، رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. جهت رابطه نیز نشان می‌دهد که در بُعد اجتماعی توانمندی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت، با افزایش سن از میزان توانمندی آنان کاسته می‌شود. این نتیجه حاکی از آن است که جوانان و زنان کم سن‌وسال بیشتر از میان‌سالان و سال‌خوردگان از منافع گردشگری بهره‌مند می‌شوند. به عبارتی، گردشگری روستایی از لحاظ گروه‌های سنی جمعیت زنان، جوان‌گزين است و برای جوانان و کم سن‌وسال فواید بیشتری دارد.

۷-۲- سطح تحصیلات

برای سنجش رابطه بین سطح تحصیلات و میزان توانمندی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی از تکنیک ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. نتیجه این آزمون به شرح جدول زیر است (جدول ۴).

جدول (۴): رابطه بین سطح تحصیلات و میزان توانمندی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی

متغیر مستقل	شاخص آزمون‌های آماری	توانمندی اجتماعی
سطح تحصیلات	ضریب همبستگی	۰/۲۶۰
	سطح معناداری	۰/۰۰۳
	تعداد مشاهدات	۱۸۸

منبع: یافته‌های تحقیق

همچنان که ملاحظه می‌شود، بین سطح تحصیلات و میزان توانمندی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی رابطه مثبتی وجود دارد. نتیجه حاصله حاکی از آن است که زنان دارای تحصیلات برتر، بیش از هر چیز به دنبال کسب منافع اجتماعی و ارتقای سطح زندگی اجتماعی خود هستند.

۷-۳- وضعیت تأهل

از کل پاسخ‌دهندگان این پژوهش ۶۷ نفر مجرد و ۱۲۱ نفر نیز متأهل بوده‌اند. برای آزمون تفاوت معنی‌داری بین دو گروه از پاسخ‌گویان مجرد و متأهل، از آزمون یومن ویتنی استفاده شده است. نتیجه این محاسبات آماری به شرح جدول زیر است (جدول ۵).

جدول (۵): تفاوت میزان توانمندی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت بر حسب وضعیت تأهل

متغیر وابسته	متغیر مستقل	گزینه‌ها	میانگین رتبه‌ها	مقدار آزمون یومن ویتنی	سطح معنی‌داری
توانمندی زنان روستایی با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی	وضعیت تأهل	مجرد	۴۹/۹	-۲/۰۳۷	۰/۰۴۲
		متأهل	۶۶/۷۰		

منبع: یافته‌های تحقیق

با عنایت به نتایج حاصل از بررسی تفاوت میانگین رتبه‌های توانمندی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی، می‌توان گفت که تفاوت معنی‌داری بین دو گروه از زنان این بخش از لحاظ تأثیر گردشگری در توانمندی آنان با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی وجود دارد، به طوری که توانمندی زنان متأهل بیشتر از زنان مجرد است، به عبارتی زنان متأهل از منابع و منافع گردشگری بیش از زنان مجرد بهره‌مند شده‌اند.

۷-۴- وضعیت شغلی

از کل پاسخ‌گویان این تحقیق، ۱۲۳ نفر دارای شغل دائمی از طریق گردشگری روستایی و ۶۵ نفر دارای شغل فصلی بوده‌اند. برای آزمون تفاوت معنی‌داری بین دو گروه از پاسخ‌گویان با مشاغل دائمی و فصلی، از آزمون یومن ویتنی استفاده شده است که نتیجه محاسبات آماری آن به شرح جدول زیر است (جدول ۶).

جدول (۶): تفاوت میزان توانمندی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی بر حسب وضعیت شغلی (دائمی و فصلی)

متغیر وابسته	متغیر مستقل	گزینه‌ها	میانگین رتبه‌ها	مقدار آزمون یومن ویتنی	سطح معنی‌داری
توانمندی زنان روستایی با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی	وضعیت شغلی	مشاغل دائمی	۶۶/۳۷	-۱/۱۳۰	۰/۲۸۵
		مشاغل فصلی	۵۸/۸۳		

منبع: یافته‌های تحقیق

با عنایت به نتایج محاسبات آماری حاصل از بررسی تفاوت میانگین رتبه‌های توانمندی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی، بر حسب دائمی یا فصلی بودن شغل، می‌توان اذعان کرد که تفاوت معنی‌داری بین دو گروه از زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت وجود ندارد. میانگین تفاوت رتبه‌ها نشان می‌دهد که توانمندی زنان دارای مشاغل دائمی، بیش از زنان دارای مشاغل فصلی بوده است، به عبارت دیگر زنان دارای مشاغل دائمی از منافع و مزایای گردشگری روستایی بیش از زنان دارای مشاغل فصلی بهره‌بردارند.

۸- نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف بررسی نقش گردشگری در توانمندسازی زنان روستایی بخش مرکزی شهرستان سردشت با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی و با استفاده از روش پیمایشی صورت پذیرفت. در این تحقیق، ۱۸۸ نفر از زنان روستایی ساکن بخش مرکزی شهرستان سردشت به عنوان حجم نمونه انتخاب شدند و مفهوم توانمندی زنان روستایی با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی به وسیله یک پرسش‌نامه مورد ارزیابی و سنجش قرار گرفت. با توجه به رسالت گردشگری روستایی در رشد و توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در جوامع میزبان روستایی، توانمندسازی زنان روستایی از طریق گردشگری در این نواحی، هم می‌تواند موجبات ارتقای خدمات به گردشگران را فراهم کند و هم موجب رشد و تعالی اجتماعی آنان شود. نتایج این مطالعه در بُعد اجتماعی توانمندی زنان روستایی نشان داد که زنان با گسترش گردشگری در این بخش، به میزان چشمگیری از برون‌گرایی و تعامل‌پذیری و انسجام و همبستگی اجتماعی برخوردار شده‌اند و میزان مشارکت آنان در فعالیت‌های اجتماعی به میزان قابل ملاحظه‌ای افزایش یافته و بر سطح دانش و آگاهی اجتماعی آنان نیز افزوده شده است و همچنین ظرفیت‌ها و توانایی‌های گردشگری را نیز در حد بسیار مطلوبی ارزیابی نموده‌اند. تحلیل داده‌ها در سطوح بالاتر نیز نشان داد که بین سن زنان روستایی و میزان توانمندی آنان با تأکید بر مؤلفه‌های اجتماعی رابطه منفی معنی‌داری وجود دارد. این نتیجه حاکی از آن است که جوانان و زنان کم سن و سال، بیش از میان‌سالان و سال‌خوردگان از منافع گردشگری بهره‌مند می‌شوند. به عبارت دیگر جوان‌گزینی از ویژگی‌های گردشگری روستایی در روستاهای بخش مرکزی شهرستان سردشت بوده است. همچنین رابطه بین سطح تحصیلات زنان روستایی با

توانمندی اجتماعی آنان نیز معنی‌دار بوده است این نتیجه نشان می‌دهد زنان روستایی دارای تحصیلات بالاتر به میزان بیشتری توانسته‌اند از مزایای گردشگری بهره‌مند گردند.

با توجه به نتایج توصیفی و تحلیلی پژوهش، پیشنهادهای کاربردی به شرح زیر ارائه می‌شود:

- با توجه به نقش زنان در مسائل اجتماعی و نیاز به حضور آنان در عرصه‌های اجتماعی پیشنهاد می‌شود تا امکانات و زیربنای فعالیتهای زنان در خدمات‌رسانی به گردشگران گسترش یابد تا از این طریق زمینه تعامل آنان با گردشگران به‌عنوان حاملان فرهنگ‌های گوناگون مهیا شود.
- با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش و تأثیر گردشگران روستایی بر روی تغییر شیوه زندگی و فرهنگ زنان روستایی، پیشنهاد می‌شود با افزایش آگاهی‌های اجتماعی و مدنی، زنان روستایی با الگوها و مدل‌های جدید زندگی آشنا شوند.
- نتایج یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که زنان باسواد و یا زنان با تحصیلات برتر، بیشتر از زنان بی‌سواد و کم‌سواد از منافع حاصل از گردشگری روستایی بهره‌مند و توانمند شده‌اند؛ لذا پیشنهاد می‌شود برنامه‌ریزان نسبت به افزایش سطح سواد و دانش زنان روستایی، جهت بهره‌مندی از منافع حاصل از گردشگری روستایی، تلاش بیشتری کنند.

۹- مراجع

- ایمنی قشلاق، سیاوش، خانی، فضیله، و هاشمی، سعید، (۱۳۹۱)، «نقش گردشگری در توسعه کارآفرینی زنان روستایی مطالعه تطبیقی؛ روستای کندوان و اسکندان شهرستان اسکو»، *مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای*، دانشگاه فردوسی مشهد، شماره ۱۸: صص ۲۱۷-۲۳۸.
- پاپلی یزدی، محمدحسین؛ سقایی، مهدی، (۱۳۸۵)، *گردشگری (ماهیت و مفاهیم)*، تهران: انتشارات سمت.
- حجازی‌زاده، زهرا، رجائی‌ریزی، محمدعلی، امینی، حسن، (۱۳۹۲)، «شناخت نقاط قوت و ضعف توسعه گردشگری روستایی (اکوموزه روستایی ایبانه - اصفهان)»، *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، دانشگاه مازندران، شماره ۵: صص ۷۶-۵۰.
- حیدری چپانه، رحیم، (۱۳۸۳)، «ارزیابی برنامه‌ریزی صنعت توریسم در ایران»، پایان‌نامه دوره دکتری، دانشگاه تبریز، ص ۴.
- خواجه شاهکویی، علیرضا، خوش فکر، غلامرضا، کریمی، لیلا، (۱۳۹۱)، «نقش گردشگری در توانمندسازی زنان روستایی (روستای زیارت شهرستان گرگان)»، *مجله برنامه‌ریزی و توسعه گردشگری*، دانشگاه مازندران، شماره ۳: صص ۱۲۵ - ۱۰۶.
- ریاحی، وحید، (۱۳۹۳)، «تنوع بخشی فعالیت‌های اقتصادی و پایداری روستاها»، *مجله اقتصاد فضا و توسعه روستایی*، سال سوم، شماره ۴، صص ۱۱۳-۱۲۸.
- صدر موسوی، میرستار، دخیلی کهنمویی، جواد، (۱۳۸۳)، «درآمدی بر برنامه‌ریزی تفریحگاه‌های توریستی»، *نشریه علوم انسانی*، دانشگاه تبریز، شماره ۱۷: ص ۹۲.

- کتابی، محمود، یزدخواستی، بهجت، فرخی راستایی، زهرا، (۱۳۸۲)، «توانمندسازی زنان برای مشارکت در توسعه»، فصلنامه زن در توسعه و سیاست، شماره ۷: صص ۱-۱۵.
- محمدی، حامد، (۱۳۹۰)، «نقش و جایگاه توانمندسازی منابع انسانی در نظام اداری ایران»، سومین کنفرانس توانمندسازی منابع انسانی، صص ۲۵-۳۶.
- مقصودی، منیژه، رحیمی، عباس، (۱۳۸۷)، «روش ارزیابی مشارکتی: مطالعه موردی چهار روستا در منطقه «اوان» از استان قزوین»، فصلنامه روستا و توسعه، شماره ۲: صص ۹۱-۱۱۸.
- مهدویان، فاطمه، (۱۳۸۹)، «ارزیابی ظرفیت‌های گردشگری مناطق گردشگری شهرستان نیر استان اردبیل»، دومین همایش جغرافیا، تهران.
- Lordkipanidze M, Brezet Han and Backman M (۲۰۰۵). The Enterpreneurship factor insustainable tourism development. Journal OF Cleaner Production, No ۱۳, PP. ۷۸۷-۷۸۹.
- World Bank. (۲۰۰۴). Millennium development goals: eradicate extreme poverty and hunger.
- UNWTO. (۲۰۰۷). World Tourism Day, ۲۷ September ۲۰۰۷, Available at: <http://worldtourism.org>